

รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย*

MODEL OF PROPERTY MANAGEMENT OF MONASTERIES IN THAILAND

อภิญา ฉัตรช่อฟ้า, พระครูสุกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภณ),
พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, พระสมุห์ประจักษ์ มหาปญโญ
Apinya Chatchofa, Phrakhrusuthikittibundit (Kritsada Kittisobhano),
Phrapalad Raphin Buddhiso, Phra Samu Prajirak Mahapanyo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: Krisada.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ส่องเคราะห์นโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย 2. ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธรูปในประเทศไทย 3. พัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย 4. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 4 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ผลการวิจัยพบว่า 1. นโยบายสำคัญในการจัดการทรัพย์สินของวัดประกอบด้วย การกำหนดมาตรการการบันทึกและตรวจสอบการเงินอย่างโปร่งใส การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้ทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การจัดตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาบุคลากรด้านการบริหารจัดการ โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญ 8 ประการ 2. มีความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธรูป ในด้านกฎหมาย การบริหาร และความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยพัฒนาการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดให้เป็นระบบและมีมาตรฐาน 3. ระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัดที่พัฒนาขึ้นมีระบบย่อย 3 โมดูล โดยมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดีมาก และความพึงพอใจของผู้ใช้อยู่ในระดับมากที่สุด และ 4. รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทยควรเป็นการผสมผสานระหว่างหลักพุทธธรรม หลักกฎหมายคณะสงฆ์และบ้านเมือง และหลักการ

บริหารจัดการสมัยใหม่ โดยมีคณะสงฆ์ ภาครัฐ และประชาสังคมร่วมมือกัน ภายใต้แนวปฏิบัติในการจัดการการเงิน ที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ศาสนสมบัติ และการหารายได้ที่ชัดเจน

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารจัดการ; ทรัพย์สินของวัด

Abstract

The objectives of this research article are 1. To synthesize policies and strategies for the management of temple assets in Thailand. 2. To study the feasibility of establishing a Buddhist Asset Management Office in Thailand. 3. To develop the operating system of the temple asset database in Thailand. 4. To present the temple asset management model in Thailand. It is a combination of 4 types of research: Documentary Research, Quantitative Research, Qualitative Research, and Action Research.

The research findings were as follows: 1. Key policies for monastic property management included establishing measures for transparent financial recording and auditing, promoting community participation, using properties for the common good, establishing monastic committees to manage according to good governance principles, and developing personnel in management. There were eight important strategies. 2. There was feasibility to establish an Office of Buddhist Property Management in terms of legal aspects, administration, and cooperation with relevant agencies, which would help systematize and standardize the property management of monasteries. 3. The developed monastic property database system had three sub-modules with very good efficiency and the highest level of user satisfaction. 4. The model for property management of monasteries in Thailand should integrate Buddhist principles, ecclesiastical and civil laws, and modern management principles, with collaboration among the Sangha, government, and civil society, under clear guidelines for managing finances, land and buildings, religious assets, and income generation.

Keywords: Model; Management; Property of Monasteries

บทนำ

ในการบริการกิจการคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน พบว่า คณะสงฆ์ขาดองค์ความรู้ในหลาย ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ ระเบียบเกี่ยวกับการก่อสร้างวัด การบูรณปฏิสังขรณ์วัด ดังจะเห็นได้จากข่าวหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ

ที่เกิดขึ้นกับคณะสงฆ์ อาทิเช่น จำคุก 3 ปี เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตร พุทธโธรมหาสถาน (ชาวไทย พืปีเอส, 2563) ฟ้องกันนัว กรมศิลป์-วัดศรีชุม เปิดศึกชิง พระอจนะ มรดกโลกอุทยาน ประวัติศาสตร์สุโขทัย (ไทยโพสต์, 2563) ตร.เข้าลุยรื้อถอนสิ่งก่อสร้างผิดกฎหมายธรรมกาย (โพสต์ทูเดย์, 2562) จี้อิบัติสธ.พันธแนวทางปฏิบัติตาม พรบ.ควบคุมอาคาร หวั่น “ท้องถื่น- วัด” ชัดแย้ง (สยามรัฐออนไลน์, 2560) และรวมถึงอีกหลายๆกรณีที่เกิดขึ้นให้เห็นว่า พระสงฆ์มีข้อ ชัดแย้งกับหน่วยงานราชการและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการก่อสร้างและ บุรณปฏิสังขรณ์วัด เมื่อวัดมีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นหน่วยงานของคณะสงฆ์เอง ได้แก่ สำนักงาน เจ้าคณะจังหวัด ซึ่งมีความใกล้ชิดกับวัดมากที่สุดไม่สามารถให้ความช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ส่งผลให้พระสงฆ์ตกเป็นผู้กระทำความผิดทางกฎหมายและถูกดำเนินคดีดังที่กล่าว มาแล้วข้างต้น

แนวทาง หลักการ และระบบปฏิบัติการอันจะพึงเกิดขึ้นจากการวิจัยอันประกอบด้วย 1. “สำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทศาสนาในประเทศไทย” จะทำหน้าที่ในการทบทวน ศึกษา ข้องระเบียบ นโยบาย ข้อกฎหมาย อันไม่เอื้อต่อการบริหารการก่อสร้างและบุรณปฏิสังขรณ์วัด เช่น พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้วัดและคณะสงฆ์ สามารถบริหารก่อสร้างและบุรณปฏิสังขรณ์วัดได้ตามเกณฑ์ข้อกฎหมาย ซึ่งจะก่อให้เกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ลดปัญหาความขัดแย้งกับหน่วยงานราชการ องค์การปกครองส่วน ท้องถื่น ตลอดจนชาวบ้านได้เป็นอย่างดี รวมถึงการจัดการบริหารสินทรัพย์ของวัดใน พระพุทศาสนา 2. การนำเทคโนโลยีระบบปฏิบัติการ เช่น แอปพลิเคชัน (Application) ที่จะ มาช่วยบริหารจัดการศาสนสมบัติหรือทรัพย์สินของวัดได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะสามารถบันทึกข้อมูล พื้นฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินสมบัติของวัด (ก) ทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้ เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น พระพุทธรูป เสนาสนะ ตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในวัด นอกจากจะช่วยให้วัดทราบจำนวนสิ่งของที่มีอยู่ แล้ว ประชาชนเองก็จะได้รับประโยชน์โดยตรง คือ ทราบว่าวัดมีสิ่งของประเภทใดบ้าง ก็จะช่วยให้ประชาชนนำสิ่งของมาถวายได้ตรงกับความต้องการของทางวัด รวมถึงการยืมของวัดไปใช้ก็ สามารถอำนวยความสะดวกได้ด้วยเช่นกัน

จากสถานการณ์ของวัดในปัจจุบันที่มีปัญหาเกี่ยวกับการก่อสร้างและบุรณปฏิสังขรณ์วัด การขาดความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ ตลอดจนการขาดเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพย์สิน สมบัติของวัด การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนานโยบายและนวัตกรรมเชิงพุทสำหรับการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในทศวรรษที่ 21 โดยการพัฒนานวัตกรรมสมัยใหม่ที่เหมาะสมต่อ การพัฒนาคณะสงฆ์ไทย ได้แก่ 1. แนวทางการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทศาสนาใน ประเทศไทย ระดับจังหวัด ซึ่งจะทำหน้าที่ออกระเบียบ ตรวจสอบ อนุญาต ตามลำดับขั้นตอน ตรงตามกฎหมายและหลักการทางพุทศาสนา และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ คล้ายสภา วิทวกรรมศาสตร์ และ 2. “ระบบปฏิบัติการทรัพย์สินของวัด” (Application) จะช่วยให้

สถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดลดน้อยลงหลังจากงานวิจัยเรื่องนี้สิ้นสุดลงและนำไปทดลองใช้แล้วไม่ต่ำกว่า 6 เดือนในรูปแบบเครือข่ายในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเห็นผลเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ที่ได้จากการทดลอง ส่งผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ตลอดจนสามารถทำงานเพื่อสังคมที่ยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์นโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาในประเทศไทย
3. เพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย
4. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 4 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

2. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงนโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย ดังนี้

- 2.1 นโยบายภาครัฐ นโยบายคณะสงฆ์ และบริบทต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย
- 2.2 กลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย
- 2.3 กฎหมายคณะสงฆ์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปการของวัด และโครงสร้างเชิงระบบสำหรับการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย
- 2.4 หลักการ วิธีการ และแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย
- 2.5 องค์ประกอบของทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย

3. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

มุ่งเน้นการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 การสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย

3.2 การสำรวจความพึงพอใจของพระสงฆ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

3.3 ประมวลความคิดเห็นในรูปแบบของข้อมูลทางสถิติ ระบบสารสนเทศ และพัฒนาไปสู่ประเด็นการพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธในเชิงนโยบาย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นฐานการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย

4. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มข้าราชการ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์นโยบายภาครัฐ นโยบายคณะสงฆ์ และบริบทต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย ศึกษากลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย รวมถึงจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อสังเคราะห์และยืนยันนโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย

4.2 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มข้าราชการ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการทางด้านกฎหมายคณะสงฆ์ เป็นต้น เพื่อถอดชุดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายคณะสงฆ์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปการของวัด และโครงสร้างเชิงระบบสำหรับการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย รวมถึงจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อร่างระเบียบการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และยืนยันรูปแบบแนวทางการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ร่วมวางแผน โดยคณะผู้วิจัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบายและกลยุทธ์ในการ

จัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย และทำการ (ร่าง) ระเบียบการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 2 ร่วมดำเนินการระยะที่หนึ่ง โดยคณะผู้วิจัยร่วมดำเนินการพัฒนาวัฒนธรรมเชิงพุทธ ได้แก่ 1. พัฒนาสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ต้นแบบของคณะสงฆ์ไทย 2. พัฒนาระบบปฏิบัติการในการจัดการทรัพย์สินของวัด ร่วมกับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมดำเนินการระยะที่สอง โดยการนำวัฒนธรรมเชิงพุทธ ได้แก่ ระบบสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และระบบปฏิบัติการในการจัดการทรัพย์สินของวัดไปทดลองใช้กับคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นระยะเวลา 6 เดือน

ขั้นตอนที่ 4 ร่วมรับผลประโยชน์ โดยคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดได้รับฐานข้อมูลด้านสาธารณูปการ ทรัพย์สินบัติของวัด ส่งผลให้การบริหารจัดการวัดในเขตปกครองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 5 ร่วมติดตามประเมินผล เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้พระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมในการใช้วัดกรรมอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัย

1. นโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย จากการวิเคราะห์สภาพการณ์และปัญหาในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย ผลการศึกษาได้นำไปสู่การนำเสนอนโยบายและกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาการจัดการทรัพย์สินของวัด นโยบายหลักประกอบด้วย การกำหนดมาตรการการกำกับการเงินและบัญชีอย่างโปร่งใส การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจและการจัดการทรัพย์สิน การกำหนดนโยบายการใช้ทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา การจัดตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินตามหลักธรรมาภิบาล และการส่งเสริมการพัฒนาและอบรมบุคลากรในการบริหารจัดการทรัพย์สิน

สำหรับกลยุทธ์ในการดำเนินการ การศึกษาได้นำเสนอ 8 กลยุทธ์สำคัญ ได้แก่ 1. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการที่มีประสิทธิภาพ 2. พัฒนาความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรภาคเอกชน 3. เสริมสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่น 4. สร้างความมั่นคงทางการ

เงิน 5. เพิ่มทักษะด้านการจัดการผ่านการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน 6. ใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาการจัดการและการสื่อสาร 7. พัฒนาและปรับปรุงระบบบัญชีและรายงาน และ 8. ปรับปรุงการสื่อสารและสร้างความร่วมมือกับชุมชนรอบวัด โดยแต่ละกลยุทธ์มีการกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายความสำเร็จที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาในประเทศไทย การจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับและพัฒนาการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด การศึกษาได้นำเสนอแนวทางในการจัดตั้งสำนักดังกล่าว โดยเริ่มจากการเตรียมความพร้อมผ่านการศึกษากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและขออนุมัติในหลักการจากมหาเถรสมาคม และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว จึงดำเนินการจัดตั้งสำนักอย่างเป็นทางการ โดยมีการกำหนดโครงสร้างองค์กรที่ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารระดับจังหวัด ผู้อำนวยการสำนัก และบุคลากรประจำ โดยใช้หลักธรรมาภิบาลและระบบคุณธรรมในการสรรหาและแต่งตั้ง

นอกจากการจัดตั้งสำนักแล้ว ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาระบบและกลไกในการบริหารจัดการ อาทิ การจัดทำคู่มือและแนวปฏิบัติในการจัดการทรัพย์สินของวัด การพัฒนาระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสม การพัฒนาบุคลากรทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาสให้มีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการทรัพย์สิน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงการจัดทำแผนการระดมทุนและงบประมาณประจำปีอย่างเป็นระบบ โดยแสวงหาแหล่งทุนและรายได้ที่เหมาะสม และสุดท้ายคือการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3. ระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย การศึกษาวิจัยได้ทำการพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัด เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการทรัพย์สินอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 โมดูลหลัก ได้แก่ 1. โมดูลองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดศาสนสมบัติของวัด 2. โมดูลวิธีจัดทำทะเบียนทรัพย์สินของวัด และ 3. โมดูลการลงทะเบียนทรัพย์สินของวัด โดยอ้างอิงตามแบบ ศบว.9 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในการพัฒนาระบบมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ เช่น ภาษา PHP, ฐานข้อมูล MySQL, Laravel Framework และ Vue.js เพื่อให้ระบบมีความยืดหยุ่น ปลอดภัย และสามารถเชื่อมโยงกับระบบอื่น ๆ ได้ในอนาคต

ผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าระบบฐานข้อมูลมีประสิทธิภาพโดยรวมในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 4.65) โดยด้านที่มีคะแนนสูงสุดคือด้านความ

ปลอดภัยของข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 4.82) นอกจากนี้ ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.54) โดยเฉพาะในด้านประสิทธิภาพและประโยชน์ของระบบที่มีคะแนนสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.64) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระบบฐานข้อมูลสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้งานได้เป็นอย่างดี และมีศักยภาพในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาการจัดการทรัพย์สินของวัดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย จากผลการวิเคราะห์สภาพการณ์และปัญหาในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย รวมถึงแนวทางการพัฒนานโยบาย กลยุทธ์ และการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนา การศึกษาได้นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดที่เหมาะสมสำหรับบริบทไทย โดยการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดควรเป็นการผสมผสานระหว่างหลักพุทธธรรม หลักกฎหมายของคณะสงฆ์และบ้านเมือง และหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ ควบคู่ไปกับการมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการจัดการการเงิน ที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ศาสนสมบัติ และการหารายได้ ภายใต้ความร่วมมือของทั้งคณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคประชาสังคมในการบริหารจัดการทรัพย์สิน วัดควรยึดหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ 1. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารจัดการ โดยใช้หลักธรรมที่สำคัญ เช่น หลักโภควิภาค (การแบ่งปันและใช้จ่ายทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนรวม) หลักสัปปุริสธรรม (คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำ) และหลักทิวฏฐัมมิกัตถประโยชน์ (การใช้ทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันอย่างเหมาะสม) 2. การปฏิบัติตามหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และกฎหมายลูกบทต่าง ๆ และ 3. การประยุกต์ใช้หลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ โดยนำหลัก POSDCORB ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการ การประสานงาน การรายงาน และการบริหารงบประมาณ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดอย่างเหมาะสม ควบคู่ไปกับการใช้การวางแผนเชิงกลยุทธ์และการบริหารความเสี่ยง เพื่อให้การจัดการทรัพย์สินของวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ยั่งยืน และสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย พบประเด็นที่น่าสนใจและสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. นโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการทรัพย์สินของวัด การกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ที่ชัดเจนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งนโยบายที่เสนอในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยในการจัดการการเงิน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้ทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การจัดตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อใช้หลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาบุคลากรด้านการบริหารจัดการ สอดคล้องกับงานวิจัยของฉันทน์สม (2555) เรื่อง การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย ที่พบว่า การบริหารจัดการ

ทางการเงินของวัดควรยึดหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการที่ดีในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ กลยุทธ์สำคัญที่เสนอ เช่น การใช้เทคโนโลยี การสร้างความร่วมมือกับชุมชน การเสริมสร้างความโปร่งใส การสร้างความมั่นคงทางการเงิน เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก) (2557) เรื่อง กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ที่เสนอกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ เช่น การวางแผน การสรรหา การพัฒนา และการธำรงรักษา

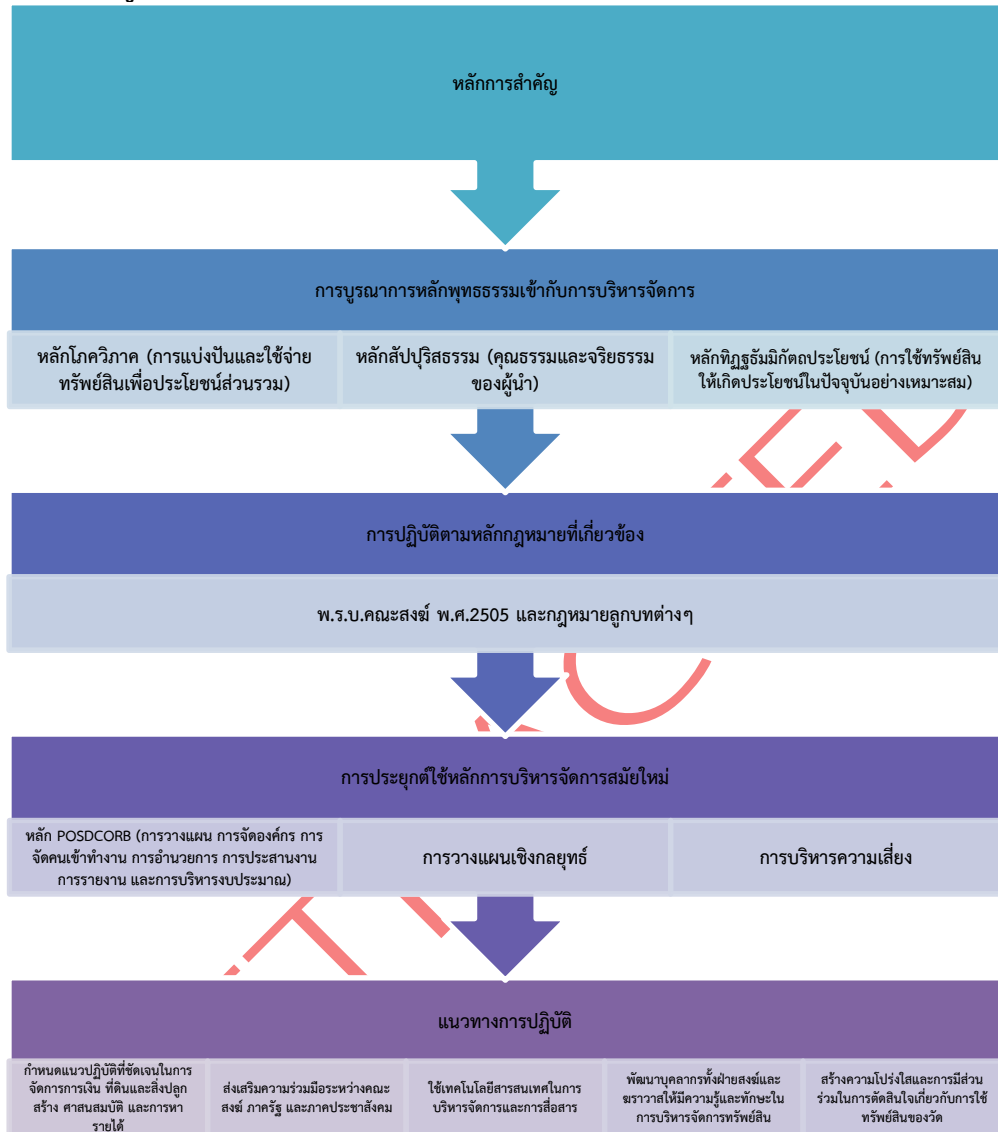
2. ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธรูปศาสนากิจการจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธรูปศาสนากิจจะเป็นกลไกสำคัญในระดับนโยบายที่จะช่วยให้การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเป็นไปอย่างมีระบบและมาตรฐานมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการกำกับดูแล การติดตาม และการให้คำแนะนำ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากงานวิจัยของ ณาตยา จันทร์สม (2555) ที่เสนอว่า สำนักงานพระพุทธรูปศาสนาแห่งชาติควรกำหนดให้วัดได้มีการจัดทำ รายงานทางการเงินเป็นประจำทุกปี และนำเสนอให้สำนักงานพระพุทธรูปศาสนาจังหวัดเป็นผู้รวบรวม และกำหนดให้มีการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ

3. ระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัดการพัฒนากระบวนการปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัดถือเป็นก้าวสำคัญในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรณัฐ ยาทิพย์ และ กรรณิการ์ จะกอ (2554) เรื่อง การจัดทำบัญชีของพระอารามหลวงในเขตพื้นที่ปริมณฑลของ กรุงเทพมหานคร ที่พบว่า การจัดทำบัญชีและการจัดเก็บเอกสารการรับเงินอย่างเป็นระเบียบ เป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด

4. รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในบริบทไทย การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทยนั้น นอกจากจะต้องยึดหลักกฎหมายและหลักการบริหารสมัยใหม่แล้ว สิ่งสำคัญคือการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการจัดการทรัพย์สินด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุเมธ สุนฺนโท (2557) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เสนอรูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดโดยเน้นการบริการใน ลักษณะสงเคราะห์ประชาชนตามหลักเมตตาธรรม และใช้ที่ดินวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ การที่งานวิจัยนี้เสนอแนวทางการจัดการทรัพย์สินของวัดโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งคณะสงฆ์ ภาครัฐ และประชาสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาลย์ ประสมศักดิ์ (2556) เรื่อง กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรม ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ที่เสนอให้องค์กรสงฆ์ องค์กรด้านสตรี และประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ โดยการนำกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมมาใช้ในการกำหนดแผนงานและโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรนำผลการศึกษานี้ไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2. ควรส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้การจัดตั้งสำนักจัดการทรัพย์สินพระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

3. ควรปรับปรุงกฎระเบียบ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน เพื่อเอื้อต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ควรส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาส ในด้านการบริหารจัดการทรัพย์สินและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ให้มีความรู้ความสามารถในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างมีอาชีพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วัดต่าง ๆ ควรนำนโยบายและกลยุทธ์การจัดการทรัพย์สินที่เสนอในงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของวัด เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สินมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. ควรนำระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัดที่พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพย์สินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาระบบให้ดียิ่งขึ้น

3. คณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคประชาสังคมควรประสานความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยอาศัยรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดที่ผสมผสานหลักพุทธธรรม หลักกฎหมาย และหลักการจัดการสมัยใหม่ เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการนำนโยบายและรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดไปปฏิบัติใช้จริงในบริบทต่าง ๆ โดยการศึกษาเชิงลึก เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำเร็จและอุปสรรคในการนำไปใช้

2. ควรวิจัยเพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลทรัพย์สินของวัดให้มีความสมบูรณ์และครอบคลุมมากขึ้น เช่น การเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก การพัฒนาแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน การพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจ เป็นต้น

3. ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา เพื่อวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดี

4. ควรมีการศึกษาวิจัยที่ขยายผลไปสู่การบริหารจัดการด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัด เช่น การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม การจัดการสาธารณูปการ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นต้น เพื่อให้เกิดภาพรวมของการพัฒนาวัดอย่างบูรณาการ

เอกสารอ้างอิง

- ณดา จันทรสม. (2555). *การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก). (2557). *กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี* (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท. (2557). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พีรณัฐ ยาทิพย์ และกรรณิการ์ จะกอ. (2554). *การจัดทำบัญชีของพระอารามหลวงในเขตพื้นที่ปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร* (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สุขุมาลย์ ประสมศักดิ์. (2556). *กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน* (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.